

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE UWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:3

Onder redactie van Prof. Dr V. Hepp, Ds K. Schilder, Dr C. Tazelaar en Dr J. Waterink

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Drs J. van Andel, 's-Gravenhage; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr Joh. C. Breen, Amsterdam; Dr K. Fernhout, Vriesland; Prof. Dr F. W. Grosheide, Amsterdam; Prof. Dr T. Hoekstra, Kampen; Dr G. Keizer, Tiel; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr J. G. Kunst, Arnhem; Dr G. R. Kuiper, 's-Gravenhage; Dr H. W. Laman, Assen; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Dr J. W. Marmelstein, Amsterdam; Dr P. C. Meijster, Rotterdam; Dr J. C. Rollmann, Utrecht; Dr J. Thijss, Meppel; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Dr D. H. Th. Vollenhoven, 's-Gravenhage; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Hoofddorp; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Adres der Redactie:
Prof. Dr V. HEPP, Van Breestraat 14, Amsterdam.

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes
Tel. No. 58 — Postrekening No. 38000.

Abonnement: f1.25 per drie maanden bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland en Ned-Indië f7.50 per jaar.
Advertentiën: 25 ct. p. regel — Losse nummers f0.15.

INHOUD: De Psychologie der bekeering V. — Uit de Schrift: De stad Gods (Zach. 2:5). — Kerkelijk Leven: Synode-indrukken V. — Pop.-Wetenschappelijke Schetsen: Over den Satan IV. — Perschoonw. — Kerknieuws.

DE PSYCHOLOGIE DER BEKEERING.

V.

Korte inhoud van de vorige artikelen:

1. De psychologie van de religie is als vak van wetenschap opgekomen door en na het optreden van de nieuwe filosofie. Men bedoelt met dit vak niet enkel de verschijnselen te bestudeeren, maar ook het wezen der religie te vinden. Bekeering is dan ook voor deze wetenschap elke verandering van levensrichting. Het objectieve ontbreekt, ook al is het waar, dat allerlei oorzaken meewerken, dat de christelijke terminologie veelal behouden bleef. Daar de religie wordt voorgesteld als een natuurlijk principe van den menschelijken geest, en de objectieve waardenmeter ontbreekt, is er hier allerlei beginsel, dat met de christelijke opvatting ten eenen male in strijd is.

2. Met eenige voorbeelden wordt dat bewezen. Praktisch kwam men er dan ook toe, de bekeering te zoeken in uiterlijke verschijnselen. Waar een goed leven was zonder de verschijnselen van bekeering sprak men van heiligh-gebooren. Een typische fout van de moderne psychologie van de bekeering was het verder, dat zij voorbij zag datgene, wat mogelijk was door God reeds in het kinderhart werd gewerkt. De wijze, waarop men in de laatste jaren de psychologie der bekeering beoefende, moet worden afgewezen. Maar toch zijn er bij deze wetenschap ook verdiensten, die door de theologie en de praktijk zullen moeten worden erkend en aanvaard.

3. Bekeering is de keerside van de wedergeboorte. In de wedergeboorte ligt de oorsprong van de bekeering. Bij de bekeering komt er een erkennen van de waarheid Gods. Maar al moge zekerheid omtrent de waarheid verloren worden door de ervaring, deze is nimmer grond voor het geloof, noch kernbron van gezag. Dat is alleen het gezag van God. Die spreekt. De bekeering heeft alzoo een boven-natuurlijke oorsprong. Dit neemt evenwel niet weg, dat het mogelijk is, na te denken den weg, dien de bekeering volgt, of de belevingen, die hij bij zichzelf ervaart.

4. Bij de bekeering komt er een andere instelling tegenover het object van de functies van den geest des menschen. Het anders handelen vloeit dan voort uit een bovennatuurlijke beïnvloeding van den menschen wil, en mede uit een redelijke overtuiging van zijn wedergebooren verstand. De ontroering, die, als religieuze ontroering eigenaardig onderscheiden van de aesthetische, oorsprong is voor de veranderde houding, is nimmer precies te omschrijven. Boete en berouw beteekenen evenwel een veranderde instelling tegenover God en deswege een andere instelling tegenover heel de wereld en alle leven. Nimmer mogen nu voor variëteiten van het bekeeringsleven worden aangezien de valsehe verschijningsvormen van wat als bekeering zich aandient; en waar er door de differentiatie van het leven allerlei verscheiden houding bij den bekeerde ontstaat, is voortdurende reformatie naar de Schrift en hinding aan de Schrift noodzakelijk, ook om de eenheid in de verscheidenheid van houding te bewaren.

Wanneer we gaan spreken over enkele meer speciale punten, die met de psychologie van de bekeering ten nauwste in verband staan, dan doet zich allereerst de vraag voor, in hoeverre andere dan direct religieuze motieven bij de bekeering werkzaam zijn.

Ook voor de praktijk van het geloofsleven hebben juist deze vragen menigmaal zulk een eigenaardige beteekenis, wijl er bij vele bekeerden de strijd komt, wanneer men bij zichzelf kan ontdekken, dat de bekeering enkele motieven in zich heeft, die niet van zuiver religieus aard zijn.

Zoo staat het b.v. vast, dat meer dan één bij zichzelf ontdekt, dat de vrees een actieven invloed oefende bij de bekeering. Men gevoelt dan, dat de neiging om zich om te keeren op den weg des levens ook daardoor werd beïnvloed, dat men bang was voor sterven, bang voor het oordeel Gods.

En meer dan één komt het voor, dat men dan gaat vragen, of nu wel het werk der bekeering écht kan zijn.

En dit te meer, waar er oude termen zijn als deze: „al was er geen hemel tot belooning en al was er geen hel tot straf, dan moesten we nog God willen liefhebben“. Ja meer, er is wel eens in echt mysticistische kring de uitspraak vernomen: „al wist ik ook, dat ik eeuwig zou moeten kermen in de hel, dan zou ik nog zeggen: God is goed en Hij is te prijzen, — dan zou ik nog zeggen, dat het het beste was om God groot te maken“.

En wanneer nu iemand dan bij zichzelf ontdekt, dat het vrees-element telkens weer actief is, dat het bang zijn voor den dood dikwerf veel sterker prikkelt voor hem is om de zonde te laten, dan de liefde tot God, dan komt er de vraag: staat het met mij dan wel goed voor de eeuwigheid, — ben ik wel waarlijk een kind van God.

Om nu één en ander juist te zien, is het noodig, dat we ook deze kwestie ontloopen van de onnoodige trunje, van de onware inkleeding.

En dan merken we allereerst op, dat het dwaasheid is, uitspraken van sommige min of meer overspannen menschen als gezaghebbend te aanvaarden. Zulk een verhaal van erkenning van Gods grootheid in de hel, door den wedergeborene, en uit liefde, is absurd. Het komt voort uit een schreef getrokken geestelijk leven. Men denke zich toch even de werkelijkheid in. Alleen een door Gods Geest wedergeboren hart kan waarlijk God verheerlijken. Maar nu is een veronderstelling, die ten eenenmale uit het ongerijmde is gegrepen, nutteloos en ledig. En te denken over de vraag, wat een wedergeboren mensch in de hel zou doen, is zonder zin. Trouwens, daarover valt alleen maar grol te fantaseeren. Want die wedergeborene kan niet zeggen: als ik in de hel kwam, dan zou ik dat of dat..., want hij komt er niet, hij is er niet op aangeged, hij kan zich nooit eerlijk en juist voorstellen, wat er in zulk een geval geschieden zou. In dat geval was de wedergeborene niet de mensch, die hij nu is. Maar daarom is alle geredeneer in die richting ijdele speculatie, waarvan zich een bekommerd hart niets heeft aan te trekken.

In de tweede plaats is er menigmaal een ernstige verwarring bij de bekeerden over datgene, wat tot de middelen ter bekeering behoort, en omtrent datgene, wat behoort bij het wezenlijke motief in het hart van den bekeerde.

Ongetwijfeld staat het vast, dat God onder de middelen ter bekeering ook wel degelijk de vrees een plaats heeft gegeven.

Manasse wordt bekeerd in den kerker. Paulus vrees op den weg naar Damascus.

Menigmaal brengt God de menschen, die Hij trekken wil, in doodsgevaar en angst, om ze zóó voor te bereiden voor en in te leiden in het leven der bekeering.

De Heere werkt zelf met de vrees als wapen. Het „ontvlieden van den toekomenden toorn“ is een zuiver schriftuurlijke uitdrukking. Gods Geest maakt ons eerst arm. En onder dat arm worden behoort ook dit, dat we hulpbehoevend staan tegen alle de gevaren des levens; dat we „naakt“ staan tegenover het oordeel des Heeren.

Zoo werkt God zelf op de vrees, ook de vrees voor dood en oordeel, die er in ons hart levendig is, althans levendig kan zijn, juist in dagen van bekeering.

En het is allermint een bewijs van afwezig zijn van de waarachtige bekeering, wanneer men veel die vrees gevoelt.

Zelfs is het eigenaardig, dat juist tengevolge van het bang zijn, „dat het niet goed is voor God“, omdat „men nog zooveel uit vrees doet“, juist telkens weer die vrees als motief klaar wordt ervaren.

Met een voorbeeld moge dat duidelijk gemaakt worden.

Wanneer iemand erg bang is voor slapeloosheid,

dan zal hij, wanneer hij na een kwartier op bed gelegen te hebben, plotseling gaan denken, „o, daar heb-je-t-weer“. „Weer kan ik niet slapen“. Hij let veel meer op zichzelf, dan een ander, die niet de slapeloosheid vreest. En juist daardoor wordt hij slapeloos; zijn geest krijgt opeens een zekere spanning, en hij merkt tenslotte niets van alle andere neigingen, die er toch ook werkelijk wel bij hem zijn.

Indien nu iemand vreest, dat de angst hem de enkele prikkel is tot bekeering, dan zal het menigmaal voorkomen, dat hij, daar, waar hij slechts zeer verwijderd zulk een angst-motief ontdekt, plotseling moedeloos wordt, en denkt: ziet ge wel — 't is weer mis met me. En dan overheerscht tengevolge van de typische complicatie, die er dan in zijn geest optreedt, zoozeer dat angst-gevoel, dat hij werkelijk denkt, dat hij alles, wat hij deed, deed gedreven door een zekere vrees voor den dood, en niet omdat zijn hart kent de nieuwe uitgangen des levens. Ook dit gebruikt Satan als middel tot „aanvechting“.

Toch is één en ander gevolg van een verkeerde bekeerings-psychologie.

Er zijn steeds in het leven der bekeering twee dingen, die wel moeten worden onderscheiden.

Dat is de bron, waaruit de werken der bekeering voortkomen, en de prikkel, die de bekeerde ontvangt om nu ook Gods welbehagelijke werken te doen.

De bron, waaruit tenslotte alleen een werkelijk „goed werk“ komen kan, is het werk des Heiligen Geestes in hart van den mensch. Nimmer mag dat bekeeringsleven worden gemechaniseerd; alle rank kan slechts vrucht dragen, indien ze blijft in Christus. Maar die dan ook in Hem blijft, die draagt veel vrucht.

Maar telkens weer moet God ons in den kamp tusschen „vleesch“ en „geest“, tusschen „de zonde, die nog in ons woont“, en het wedergeboren „ik“ zijn prikkels geven, om in dezen strijd altijd sterken wederstand te doen.

En onder die prikkels is zoowel het glanzen van Gods vriendelijk aangezicht, dat vroolijkheid en licht geeft, als Zijn dreigend opgeheven vinger, die ons herinnert aan het oordeel van den Rechtvaardige over alle zonde. Zoowel het zoeken van de bemetselende zaligheid als het ontvlieden van het oordeel van de hel, zijn de steeds aanwezige elementen in de levensdrijving van den christen.

Maar nu mag Gods kind nimmer dien prikkel, dien God gebruiken wil, om hem op het rechte pad te brengen of te houden, aanzien voor de bron, waaruit zijn veranderde levenshouding komt.

Reeds enkel het feit, dat hij vreest, dat de angst slechts zijn drijfveer is, bewijst, dat er een innerlijk begeeren is, naar het heil Godes.

Het feit, dat hij zich niet thuis gevoelt in de kringen, waar de zonde wordt gediend, bewijst hem reeds, dat er een burgerschap is van een ander koninkrijk dan dat van de wereld.

De begeerte om aan zijn leven, aan heel zijn leven werkelijk een nieuwe richting te geven, het onvoldaan-zijn, wanneer hij ontdekt, dat er nog zoo menigmaal van de onde natuur zoo krachtige uitingen worden gemerkt, — dit alles is er, wijl er ligt de door Gods Geest gewerkte behoefte, om den hand met de Ware Wijnstok Christus, in Wien de rijk blijven moet, telkens klaarder te beleven.

En wanneer de vrees aanwezig is, dat we nog te veel onszelf op het oog hebben bij ons leven tot eere Gods, dan dient er aan herinnerd, dat in de eerste plaats God niet van ons eischt, dat we buiten ons eigen leven zullen treden, en dat God ook zelve Zijn dienst in verband stelt met het heil den menschen gegeven, en met de zaligheid, die hen beloofd is. En in de tweede plaats zal ieder bekeerde juist in zijn klacht over het gebrek aan „leven zooals God wil, om Gods wille“ het bewijs mogen zien, dat in zijn hart gewerkt werd de begeerte om al meer God om Zijns zelfs wille te dienen.

Zoo kan nimmer ontkennd, dat de vrees een werkzaam bestanddeel van het leven kan blijven, als prikkel om in het rechte spoor te blijven.

Maar bij het wezen van het nieuwe leven behoort die vrees niet.

Dat wezen is hetgeen als leven van liefde zich in Gods kind openbaart. Hetgeen er merkbaar wordt, wanneer hij een stil heimwee kent naar het dienen van zijn God uit liefde en liefdevolle bereidheid des harten.

En bij de voortgaande bekeering zal er op die wijze al meer komen een innige zielsgemeenschap tusschen den bekeerde en zijn God. En zal al meer het leven der liefde de bron worden, waartuit een krachtige levensstroom ontspringt. — een stroom, die al meer als vanzelf vloeit, in rustigen gang, heel het leven door.

Niet onbesproken mag blijven de vraag, die levens er eene is, waarmee de bekeerde dikwijls, evenals met de vorige, als met een vraag van bestrijding heeft te kampen, in hoeverre of de opvoeding, de gewoonte, het verstandelijk weten, een plaats heeft in het bekeeringsleven.

Menigmaal kan men de klacht hooren: ik vrees, dat mijn leven niets anders is dan gevolg van opvoeding. Och, ik weet het zoo goed, ziet u, en dan kan het alles best „hersenswerk“ zijn. En het is waar, inderdaad, dat kan.

Alleen beginnen we dan met te doen opmerken, dat bij waarachtige bekeering een element aanwezig is, dat bij het sleur-leven, bij het leven op grond van „het alles zoo goed weten“ ontbreekt. Dat is het element van: een lust hebben in het doen van goede werken. Er is daar een vreugde, een blijdschap van binnen in het doen van datgene, wat God van ons vraagt. Niet alsof steeds de begeerte naar gehoorzaamheid merkbaar is. Maar wel zoo, dat de ziel zich eerst weer op haar plaats gevoelt, wanneer er gedruis en gedacht is datgene, wat God eischt. En dat ook weer niet, als een moeizaam uitgevoerd commando, maar als een rijpe vrucht van een naar-zulke-vruchten-dragen herboren leven.

Maar met deze opmerking, die een vóórropmerking zou kunnen heeten, is natuurlijk de zaak nog niet afgehandeld.

Juist waar men nogal eens handelt over de kwestie van verbond en wedergeboorte, over de verhouding tusschen verbondsbelofte en verbondseisch, kan ook bij de bespreking van de psychologie der bekeering een aanraking van dit punt niet achterwege blijven. Niet alsof op dit punt nu een dogmatisch betoog zou kunnen worden geleverd. Psychologie en dogmatiek hebben bij de bespreking van de bekeering een eigen taak. En het is onjuist gezien die twee door elkaar te halen.

Toch is het ook weer waar, dat die twee elkaar moeten helpen om tot klaarheid te komen over meer dan ééne vraag.

En dan komen hier twee vragen naar voren.

In de eerste plaats: wat is de verhouding tusschen de „opvoedingskennis“ (vergun me dit eigenaardige woord) en de bekeering?

En in de tweede plaats: Is het psychologisch mogelijk, dat er in de ziel een leven werkt, dat eenigen tijd verborgen blijft?

De beperking, die we ons terwille van de ruimte moeten opleggen, gebiedt ons, kort te zijn. Daarom geven we eenige hoofdtrekken van de beantwoording van de eerste vraag.

De opvoeding naar den weg des verbonds kan nimmer te hoog worden aangeslagen, zolang we maar vast houden, dat ze als middel in Gods hand dienen kan om wedergeboorte en (dus) bekeering te werken.

Dit is een van de goede resultaten van de nieuwe beoefening van de psychologie van de bekeering, dat meer dan eens duidelijk werd, dat in vele gevallen God de bekeering werkt door gebruik te maken van datgene, wat bij de opvoeding werd ontvangen. God werkt steeds middellijk, althans voor zoover wij het kunnen nagaan. En het gewone middel, dat God gebruikt bij de bekeering is de heiliging aan de ziel van datgene, wat als inhoud van de godsopenbaring werd gekend. Bovendien gebruikt God ook menigmaal de leiding der ouders om de kinderen voor te bereiden op het leven, dat hen als volwassenen wacht. Zoodat ook indien de wedergeboorte eerst in het latere leven volgt, toch het ingetogen leven inderdaad waarde heeft, en de opvoeding, aan het kind gegeven, later blijkt goede vruchten voortgebracht te hebben.

Nu vallen ongetwijfeld de meeste bekeeringen in den leeftijd tusschen veertien en twintig jaar. Bij het bewustworden van het leven komt ook in den regel het min of meer bewust zich naar-God-toe of zich van-God-afkeeren.

Maar deze bekeering moet een inhoud hebben. Het in het algemeen gevoelen van een zekere algemeene „smart“, een soort „Weltschmerz“, zoo in het blauwe weg, is geen bekeering, hoezeer men ook in sommige kringen dat „inkeer“ noemt. De

bekeering moet een adres hebben. En de bekeerde moet het stuur kennen, dat de richting geeft aan zijn leven, dat nu in die andere richting zich beweegt.

Er komt dan bij den bekeerde alzo een gaan volgens de lijnen, aan zijn verstand en zijn denken van der jeugd af aan bekend gemaakt.

En er komt, gelijk gezegd, een vreugde in het volgen van dien weg.

Dat nu telkens opnieuw herinneringen aan zijn opvoeding, aan de vermaningen, die hij in zijn jeugd ontving, aan de leiding, die hem van jongsaf gewerd, in zijn ziel wakker worden, is immers gemakkelijk te verstaan. Ons leven toch is niet alleen een zich keeren in andere richting tengevolge van den bovennatuurlijken nieuwen drang in ons hart, maar het is ook, als gezegd, (zie vorig artikel) een ethische daad, en dus een zich bewust wendens langs andere baan. Maar om nu ons rekenschap te geven van de motieven, van het hoe, en het waarom, keeren we telkens tot de waarheden, die we in de jeugd hoorden, terug.

En zoo liggen er talloos vele herinneringen aan onze jeugd in ons bekeeringsleven, en kan het voor ons persoonlijk besef soms den schijn hebben, alsof we inderdaad niets anders doen, dan automatisch het wegje volgen, dat ons in de jeugd is geleerd.

Alleen maar: bij den bekeerde is er een voortdurende neiging, zich te wenden naar dien weg toe, terwijl bij den onbekeerde er een innerlijke neiging is, middelen te vinden aan den weg te ontkomen. Bij den bekeerde is tengevolge van die begeerte om van harte te doen datgene, wat God vraagt, telkens weer het zelfonderzoek, of wel inderdaad er iets méér is, dan gewoonte-werk; bij den onbekeerde de tevredenheid over zichzelf, dat hij zooveel dingen doet, die op „het wegje“ liggen. De onbekeerde wendt zijn opvoeding aan tot zijn rust; de bekeerde weet, dat hij enkel met opvoeding niet rustig kan zijn. En kent de onrust.

Maar juist deze kennis van onrust mag hem oorzaak zijn weer rustig te wezen; immers die onrust is bewijs van den drang van zijn hart naar het doen van die goede werken, die als vruchten groeien aan zijn nieuwe levensplanting. Die de goede vruchten zijn aan de rank, die in Christus alleen vrucht dragen kan.

Vandaar dat de bekeerde kent het berouw over de zonde; en dat hij innerlijk iets ervaart, dat geen vrucht van opvoeding kan zijn, wijl opvoeding niet in staat is het hart te veranderen, of eenige ervaring aan de ziel te geven.

En wanneer we ons dan afvragen of het psychologisch mogelijk is, dat de bekeering eerst eenigen tijd na de wedergeboorte volgt, of we dus kunnen spreken over een „dormitante wedergeboorte“ (niet, of het dogmatisch juist is, daarover spreken wij thans niet!) dan antwoorden we, dat het steeds mogelijk is, dat een zielsproces zich in zeer langzaam tempo voltrekt.

Er is geen enkele psychologische reden om te verwachten, dat de wedergeborene ook onmiddellijk na het uur van zijn wedergeboorte een ander leven openbaart. Ongetwijfeld zal hijzelf innerlijk iets ervaren, wat hem tot dusverre vreemd was. Maar de algeheele ommekeer behoeft allerminst direct te komen.

Dat is geheel in de lijn van het leven van Gods kinderen gedacht.

Immers de bekeering ligt op het terrein van de heiligmaking. En nu weten we toch al te wel, dat het mogelijk is, dat een kind van God nog jaren na zijn wedergeboorte, ook na zijn openlijke verandering van levenshouding, een zondige gewoonte aanhoudt, of een zondigen omgang niet verbreekt. Wat nu op één deel van het terrein psychologisch mogelijk is, is ook op het geheele terrein zielekundig gezien, allerminst onmogelijk. Het is ongetwijfeld ondenkbaar, dat de innerlijke houding onder de zondige daad dezelfde zou blijven als voorheen; — maar we weten ook, dat innerlijke onrust de menschen in een bepaalde richting, waarover ze onrustig zijn, nog des te feller maakt. Ook al heeft dan straks juist daardoor het berouw zoo groote diepte, dat men de hardheid van het eigen hart, en de sterkte van zijn zondige gewoonte zoo sterk moet betreuren.

Maar juist waar dit zoo is, daar komt de vraag, dat we ons ernstig bemoeien met die menschen, die christelijk zijn opgevoed (vooral met die jonge menschen uit zulke kringen), die een onevenwichtigheid in hun houding vertoonen, die hoop geeft, dat ze zichzelf onzeker gevoelen over hun eigen gedrag.

Het is méér menschen dan Paulus „hard de verzenen tegen de prikkels te slaan“.

Dat ik hiermee niet bedoel te zeggen ook maar iets omtrent de kwestie van doop en wedergeboorte, dat de gisch tot wedergeboorte voor ieder moet gesteld, dat we eerst dan wanneer iemand het leven der bekeering openbaart, recht hebben van hem te spreken als van een bekeerde, en bewijs hebben van zijn wederom geboren zijn — ik behoeft dit alles voor welwillende lezers niet te betoogen. Maar misschien is het nuttig, dit nog

eens te zeggen voor iemand, die onwelwillend zou pogen te zijn.

Dat met deze punten alle kwesties, die op het terrein van de psychologie der bekeering zouden kunnen worden gesteld, en ook wel gesteld zijn, zijn afgehandeld, — niemand zal denken, dat wij zulks meenen.

In deze artikelen-reeks, die naar den onder ons geldenden regel, die met vijf vervolgartikelen de limiet stelt, nu beëindigd moet worden, gaven we enkele lijnen.

Een ieder onderzoekt zichzelf.

Onderzoekte zich bovenal bij het licht van het Woord onzes Gods.

J. W.

UIT DE SCHRIFT.

De stad Gods.

Jeruzalem zal dorpswijze bewoond worden. En ik zal haar woenen, spreekt de Heere, een vurige muur rondom; en ik zal tot heerlijkheid wezen in het midden van haar. Zach. 2:5.

Het machtige woord van Haggai den profeet had onder de weergekeerden uit de Babylonische ballingschap bezielend gewekt.

Naast dezen ouderen Godsmann zien we den jongen Zacharia optreden.

Beiden vuren zij het volk des Heeren aan om stad en tempel te herbouwen uit het stof.

Doch telkens worden de bouwlieden moedeloos als zij het meestsnoer spannen op de met groen en bloemen overgroeide, met doornen en distelen overwoekerde ruïneheuvels.

Daarom laat de Heere in een nachtgezicht aan Zacharia zien hoe de Engel des Verbonds, de groote Bouwheer der Gemeente Gods, óók met het meestsnoer rondgaat, om de lengte en breedte van het geestelijk Sion af te spannen, dat in de herbouwde stad als de ziel in het lichaam wonen zal.

Hierin schuilt schaduwwachtig het schoone beeld der gemeente van Christus, als de stad Gods, welker kunstenaar en bouwmeester de Heere Zelf is.

God verlaat Zijn gemeente nooit, ook niet in de meest zorgvolle tijden. Ook niet, vooral niet, als wij met gebogen hoofd treuren op de bouwvallen van vroegere heerlijkheid.

Hij onderbreekt evenmin Zijn bouwwerk.

Naar Zijn gemaakt bestek doet Hij het rijzen in eeuwigheid.

En welk een schoone toekomst heeft God dan voor Zijn Kerk weggelegd!

Jeruzalem zal dorpswijze bewoond worden.

In deze schoone belofte laat de Heere duidelijk uitkomen, dat het hem minder te doen is om den herbouw der steenen stad dan wel om den opbouw Zijner geestelijke gemeente.

Hier wordt toch voorspeld dat Jeruzalem zoozeer zal toenemen in menschen en in bezit, dat het buiten zijn muren zal uitgroeien, gelijk een wassende rivier, die buiten hare oevers treedt.

Niet als een ingesloten, omwalde vesting, maar als een open dorp zal het bewoond worden.

Zoo wordt de kracht van het Woord Gods getoond, waardoor de Kerk zich zal uitbreiden over het rond der aarde, als de middelmuur der afscheiding tusschen Jood en heiden zal neergeworpen zijn en de heidenen in Israël ingelijfd, den naam van van Sions kinderen zullen dragen.

Laat ons dan in ongelooft niet klein denken van het groote werk Gods, doch volharden bij het gebed, dat de vreesse Zijns Naams den aardbodem vervulle.

Want, ofschoon Jeruzalem dorpswijze zal bewoond worden, dus zonder muur, als een ontmantelde vesting, toch zal het volkomen veilig zijn. Immers, de Heere Zelf zal haar wezen een vurige muur rondom.

Dit beeld herinnert ons aan wat reizigers in de wildernis doen om zich bij nacht tegen het roofgedierte te beveiligen: zij leggen een kring van vuren om hun kamp heen en houden zoo het woeste gedierte op een afstand.

Zulk een veilige, vurige muur is de Heere, de trouwe God des Verbonds voor Zijn duurgekochte gemeente.

Zijn Almacht en hoede bewaren haar.

Hij overspreidt Zijn volk met Zijne vleugelen. Hij is Sions wachter, die sluimert noch slaapt. Geen vijand kan de stad Gods genaken.

Zelfs de Satan, de briesende leeuw, vreest dit verterend vuur van den Heilige Israëls.

O, hoe zondig is dan ons ongelooft als wij klagen: we zullen nog eenmaal door de hand onzer vijanden omkomen.

Eindelijk, niet alleen dat de Heere rondom Zijne gemeente zal zijn als een muur van vuur, maar Hij zal binnen in haar wonen en daar tot heerlijkheid zijn.

Dit ziet op de eenheid van God met Zijn volk, waarop Jezus doelde, toen Hij zeide, dat de Vader woning zou maken in het midden der Zijnen.

Ook Johannes spreekt er van als hij opgelogen uitroept: „de Tabernakel Gods is bij de menschen“ In de tijden der schaduwen woonde de Heere

met Zijn heilige der

Maar ons gemeenschap

H. Geestes wien de H

geworden i

Daar wo

genade, ma

de heerlijk

te maken

heiligen in

Hoe zalig

Hoe groot is

door genade

Nu er op

werkzaamhe

ten plaats

vult, wat u

gelegenheid

te haan

In Oude

ons een „l

Na de kri

oefend, is e

in onbruik

Maar er

gang van z

die toch w

Men klaag

neerden“ te

Nu willen

klacht enkel

Doch ger

Zeker, er

een „blijven

Vele prov

algevaardig

Daar kan

Ook wel e

redeneeren:

zooveel jare

digd, het z

zijn plaats

dat leed be

Toch gele

Synodes in

Wanneer

dan komt r

mannen zijn

lands, waari

en daar de

Met dat

wisseling.

Men ziet

Utrecht niet

De bij alle

buiten gaan,

wel het me

POPULAIR

Een andere

meest bekend

is aan den bi

Terwijl het

hoewel die m

is en zelfs v

aanduiding k

den naam d

alleen van

Ook hier is

openbaringsge

afkeer van w

licht geven in

geworden, en

haring groeide

niet uit het be

meergevorderd

Want „sata

doorgaans zeg

En dat is alt

Men dient,

„op zich ze

liegen. Hij

„duivel“ kan

het Nieuwe T

dit woord „di

„dia-ballein“

ook andere o

werpen: een v

wordt het beg

van het spre

warring sticht

dit is dan die

met dat werk

In den regi

onware din

het werk van